

RAZGLEDI

UDK

UDC

911.5 (497.12—18—04)

GEOGRAFSKI PROBLEMI OBMEJNIH OBMOČIJ SLOVENIJE*

POIZKUS OPREDELITVE OBMEJNIH IN MANJ RAZVITIH OBMEJNIH KRAJEVNIH SKUPNOSTI V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI

Vladimir Bračič**

V Jugoslaviji smo hitro po osvoboditvi ugotovili, da so se posamezne republike in pokrajine razvijale v preteklosti pod zelo različnimi okoliščinami in da je zato stopnja njihove gospodarske, kulturne in socialne razvitosti zelo različna. Na osnovi tega smo razglasili manj razvite republike in pokrajine ter jih začeli po načelu socialistične solidarnosti s posebno pomočjo hitreje razvijati.

Tudi Slovenija je doživljala zadnjih 50 let neenakomeren razvoj. Pred leti narejena analiza je ugotovila, da dve tretjine slovenskih občin zaostaja za republiškim poprečjem in da jih okoli ena četrtna zaostaja za jugoslovanskim poprečjem. Vendar dejstva, da imamo tudi na Slovenskem izrazito manj razvita območja, uradno dolgo nismo priznali. Šele konferenca ZKS je leta 1970 opozorila na bistvene razlike v razvitosti posameznih območij kot enega od izvorov socialnega razlikovanja in tako smo leta 1971 dobili zakon in odlok o manj razvitih območjih v Sloveniji. V teh prvih dokumentih obmejna območja niso bila posebej omenjena, o njih govorijo šele razvojni dokumenti v letih 1972 in 1973.

Čeprav je problem obmejnih območij in še posebej manj razvitih obmejnih predelov postopoma dobival jasnejše obrise, pa vendar vse do danes ni bila dana točnejša opredelitev, kaj je šteti za obmejno območje na sploh in, še posebej, kaj je manj razvito obmejno območje. Sedanji »Zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v SRS« omenja 10 km obmejni pas.

V mednarodni praksi se običajno opredeljuje za obmejno območje ozemlje oddaljeno od državne meje 5—15 km, odvisno od prirodno in družbenogeografskih posebnosti obmejnega ozemlja. Obmejno območje praviloma delijo na neposredni obmejni pas (100—500 m), ožje obmejno

* Skupina raziskovalcev je v okviru raziskovalne teme »Problemi obmejnih področij Slovenije« obdelala nekatere vidike tega vprašanja. Za objavo so pripravljene skrajšane povzetki posameznih delov raziskave.

** Dr., hab.izr. univ. prof., profesor pedagoške akademije, Pedagoška akademija v Mariboru, Mladinska 9, 62000 Maribor, YU.

območje (500—3000 m) in širše obmejno območje (do 10.000 m). Režim v obmejnem območju je različen, odvisen je predvsem od stopnje političnih odnosov med sosedi. Znale so razlike na naših mejah proti

Obmejne krajevne skupnosti v Severovzhodni Sloveniji

Občina RAVNE NA KOROŠKEM

1. Črna
2. Mežica
3. Prevalje
4. Ravne na Koroškem

Občina DRAVOGRAD

5. Črneče
6. Libeliče
7. Dravograd

Občina RADLJE

8. Muta
9. Radlje
10. Remšnik
11. Ožbalt
12. Podvelka

Občina MARIBOR

13. Šelnica
14. Kamnica
15. Kungota
16. Svečina
17. Šentilj
18. Ceršak
19. Sladki vrh
20. Zgornja Velka
21. Pesnica
22. Jareninski dol
23. Jakobski dol

Občina LENART

24. Lokave
25. Zgornja Ščavnica
26. Jurovski dol
27. Benedikt

Občina GORNJA RADGONA

28. Stogovci
29. Apače
30. Gornja Radgona
31. Radenci

32. Spodnja Ščavnica

33. Črešnjevci

34. Negova

35. Kapela

36. Ivanjci

37. Tišina

38. Gederovci

39. Cankova

40. Pertoča

41. Rogašovci

42. Kuzma

43. Grad

44. Bodonci

45. Zdenkovci

46. Brezovci

47. Černelavci

48. Krog

49. Gornji Petrovci

50. Čepinci

51. Šalovci

52. Hodoš

53. Križevci

54. Prosenjakovci

55. Ratkovci

56. Selo-Fokovci

Občina LENDAVA

57. Kobilje

58. Dobrovnik

59. Genterovci

60. Mostje-Bunata

61. Lendava okolica

62. Gorice pri Lendavi

63. Lendava

64. Čentiba

65. Orešje

66. Petišovci

Avstriji in Madžarski. Sicer pa je obmejno ozemlje ob omenjenih državnih mejah tudi v prirodnem in družbenogeografskem pogledu zelo pestro in raznoliko. Na zahodu je to gorati in gozdnati ter s samotnimi kmetijami naseljen svet, ki prehaja proti vzhodu v gričevnato in nižinsko ter precej gosto naseljeno ozemlje. Avstrijsko-jugoslovanska meja je že tradicionalno odprta, saj je tu nad 30 mednarodnih, meddržavnih in malo-obmejnih prehodov (zadnji so namenjeni predvsem dvolastnikom), medtem, ko je bila madžarsko-jugoslovanska meja daljše obdobje povsem neprehodna in tudi sedaj imamo le dva prehoda. Dravsko dolino smo opredelili kot ločnico obmejnega območja ne glede na dejstvo, da sega 10 km obmejni pas ponekod tudi na njen desni breg.

Upoštevajoč splošno mednarodno prakso, določila meddržavnega sporazuma o urejanju obmejnih vprašanj med Avstrijo in Jugoslavijo iz leta 1953 ter dejanske razmere ob avstrijsko-jugoslovanski in madžarsko-jugoslovanski državni meji, smo opredelili kot obmejno območje:

— vse krajevne skupnosti (KS), ki neposredno mejijo na državno mejo;

— krajevne skupnosti, ki z večino svojega ozemlja segajo v 10 km obmejni pas.

Po teh kriterijih smo na območju Severovzhodne Slovenije ob avstrijsko-jugoslovanski in madžarsko-jugoslovanski meji — od krajevne skupnosti Črne na Koroškem na zahodu, do krajevne skupnosti Orešje na vzhodu — za obmejno območje opredelili 67 krajevnih skupnosti, kot nam jih kaže karta. Ob jugoslovansko-avstrijski meji jih leži 48 ali 71,6 % in ob jugoslovansko-madžarski meji 19 ali 28,4 %. Neposredno ob meji leži 43 krajevnih skupnosti ali 64,2 % ter v 10 km obmejnem pasu ostalih 24 ali 35,8 %.

Zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v SRS (Ur. l. SRS št. 29-1442/75) določa v 4. in 5. členu kriterije za opredelitev manj razvitih obmejnih krajevnih skupnosti. Na osnovi teh kriterijev smo izmed 67 obmejnih krajevnih skupnosti opredelili za manj razvite 49 krajevnih skupnosti, kar pomeni 73 %.

Manj razvite obmejne krajevne skupnosti tvorijo dva strnjena obmejna pasova in sicer: prvo od krajevne skupnosti Libeliče do krajevne skupnosti Kamnica pri Mariboru, torej celotno območje Kozjaka (oziroma obmejnega Podravskega hribovja) in drugo v Slovenskih goricah in Prekmurju od krajevne skupnosti Lokavec v občini Lenart do krajevne skupnosti Orešje v občini Lendava. Pri zahodnih, Kozjaških manj razvitih krajevnih skupnostih, je značilno, da so vsa njihova središča v Dravski dolini in po svoji razvitosti ne sodijo v kategorijo manj razvitih, zato pa so njihove obmejne katastrske občine izrazito agrarne (prevladujejo samotne kmetije). V vzhodnem, slovenjegoriško-prekmursem obmejnem območju, so središča krajevnih skupnosti vaška naselja, krajevne skupnosti pa so izrazito agrarne. V tem obmejnem predelu le krajevna skupnost Gornja Radgona in Radenci ne izpolnjujeta pogojev za manj razvite obmejne krajevne skupnosti. V celotnem obmejnem predelu Severovzhodne Slovenije torej ne moremo šteti med manj razvite obmejne krajevne

skupnosti le krajevnih skupnosti v občini Ravne na Koroškem in nekaj krajevnih skupnosti v občini Maribor, ter že imenovanih krajevnih skupnosti Gornja Radgona in Radenci. (Glej karto!)

Za vseh 49 manj razvitih obmejnih krajevnih skupnosti je značilen visok delež aktivnega agrarnega prebivalstva. V 13 ali 26,5 % je znašal manj kot 50 %, v 15 ali 30,6 % se je gibal med 50 in 70 %, v 19 ali 38,7 % je bil med 70—80 %, v 2 ali 4 % pa je znašal celo nad 80 %.

Še bolj značilni pa so tovrstni podatki za naselja oziroma katastrske občine. V vseh obmejnih krajevnih skupnostih je 365 katastrskih občin. Od 6—20 % aktivnega agrarnega prebivalstva je imelo 33 katastrskih občin ali 9,0 %; od 20—40 % aktivnega agrarnega prebivalstva je bilo v 62 katastrskih občinah ali 16,9 %; 90 katastrskih občin ali 24,6 % je imelo od 40—60 % aktivnega agrarnega prebivalstva; v 137 katastrskih občinah (37,4 %) je živelo med 60 in 80 % aktivnega agrarnega prebivalstva, v 43 katastrskih občinah (11,7 %) pa je odstotek aktivnega agrarnega prebivalstva celo presegel 80 %, pri tem v dveh primerih celo 90 %.

Značilen je tudi visok delež zdomcev v odnosu do aktivnega prebivalstva. V 58 (86,5 %) obmejnih krajevnih skupnostih je znašal delež zdomcev nad 5 % vsega aktivnega prebivalstva, v 37 (55 %) obmejnih krajevnih skupnostih pa celo nad 10 % aktivnega prebivalstva.

Navedeni podatki kažejo, da bi pravzaprav lahko razen posameznih krajevnih skupnosti oziroma manjšega števila katastrskih občin razglasili celotno obmejno območje Severovzhodne Slovenije za manj razvito. Velike napake ne bi storili. Če torej hočemo obdržati »živo mejo«, moramo ukrepati hitro in učinkovito.

ATTEMPT FOR DECISION OF FRONTIER AND POORLY DEVELOPED FRONTIER LOCAL COMMUNITIES IN NORTHEASTERN SLOVENIA

Vladimir Bračić

(Summary)

Like in the Socialist Federative Republic of Yugoslavia (and elsewhere in the world) in Slovenia as well the economical and social development during the recent decades was unequal. Complete geographical regions retarded in their development, especially Northeastern Slovenia. The recognition and acknowledgment of this fact resulted in an organized action for a quicker development of these less developed areas. Within this action it was especially necessary to define the frontier district and the underdeveloped local communities in it as basic territorial selfmanaging communities.

Regarding the natural and socialgeographical specificities of the frontier district at the Austrian and Hungarian border and the principle decision about a 10 km frontier zone we have defined as frontier district 67 local communities. According to special criterions (high share of active agrarian population, descent of population, level of national income, and so on) we have rated 49 local communities among them as poorly developed.